

Внутрішні води та водні ресурси



Мархалюк Н.П., керівник гуртка «Юні туристи-краєзнавці» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів»



Мета ➡ ознайомитися із гідрологічними об'єктами нашого краю, особливостями їх використання

Що нам для цього потрібно ➡
хороший настрій, мапа Харківської області, знання про фізико-географічне положення Харківської області та його особливості, кольорові олівці і ваша увага ;)

Для чого це? ➡ Мої любі юні туристи-краєзнавці, як завжди, ми з вами відправляємось у подорож, але незвичайну, а казкову

Для того, щоб відправитися до казки, пропоную вам дещо згадати:

❖ Як ви розумієте, що таке фізико-географічне положення території?

❖ Оберіть вірну відповідь:

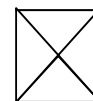
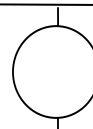
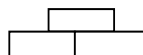
З якими областями України межує Харківська область?

а) Київська б) Сумська в) Донецька г) Миколаївська д) Луганська
є) Херсонська ж) Дніпропетровська з) Полтавська і) Запорізька

❖ Назвіть тип клімату, характерний нашій місцевості.

❖ Назвіть найпоширеніші типи ґрунтів для Харківської області.

❖ За значками оберіть та назвіть корисні копалини, на які багата Харківська область.



A

Основні річкові басейни

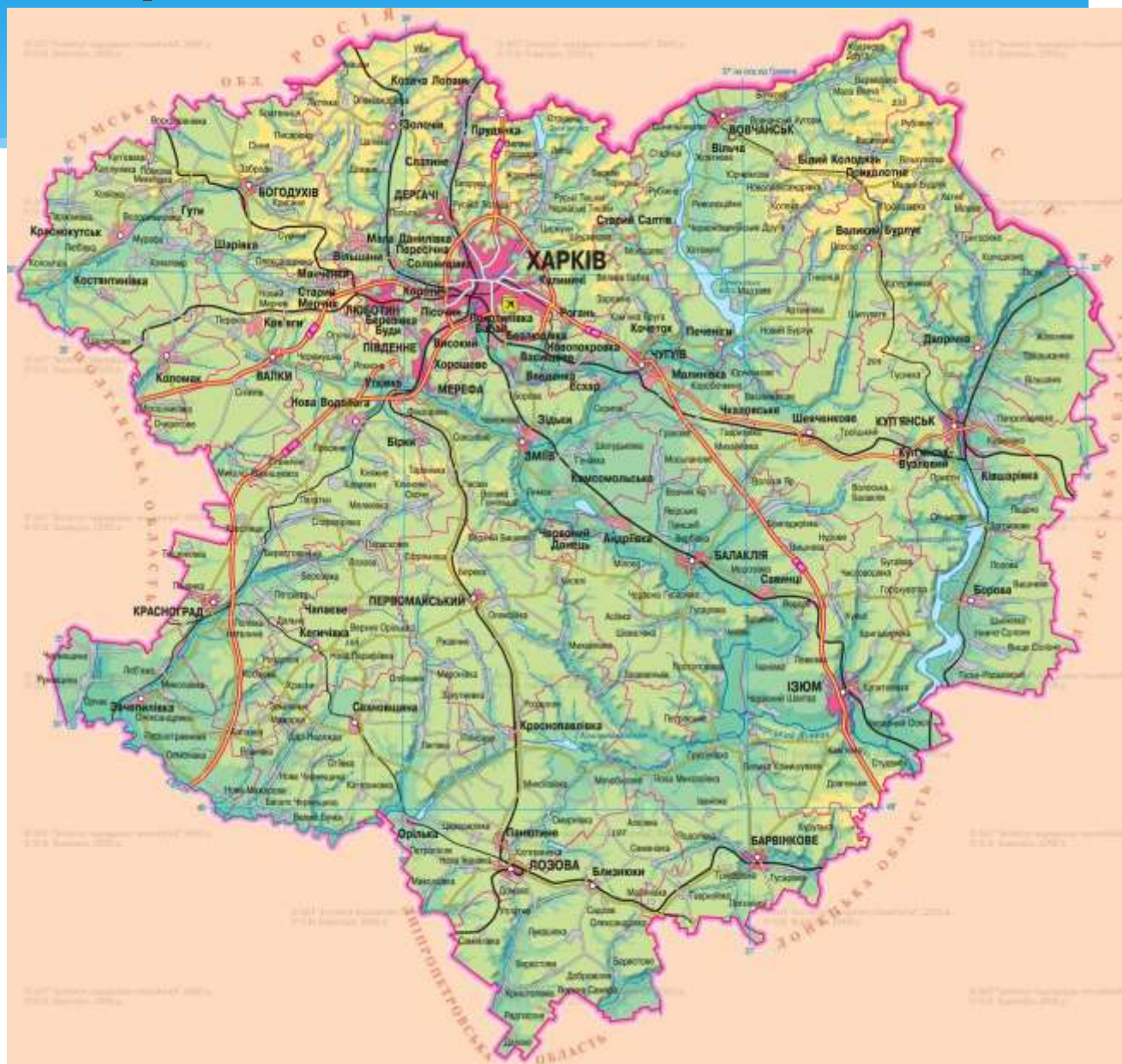
На території Харківської області нараховується більше восьмисот річок і тимчасових водотоків, 156 з них мають довжину понад 10 км. Річки нашого краю належать до басейну двох річок – Дону та Дніпра.

Для річок, що належать до басейну Дону, характерними рисами є більша ширина долин, переважання снігового живлення, виразна весняна повінь. Головною річкою є Сіверський Донець, що збирає майже всі води басейну Дону в межах краю, за винятком сухого Торця.

До басейну Дніпра належать річки заходу і південного заходу області. Вони входять до річкових систем Ворскли, Орелі та Самари.

Казкова подорож у нас з вами буде до найбільшої річки нашого краю.

Що ж, уперед!!!



Казкова історія «НЕЗВИЧАЙНИЙ ДРУГ»

Одного разу третьокласник Дмитрик разом із батьками поїхав на літній відпочинок до річки. Так як інших діток там не було, Дмитрик трохи засумував і присів коло води, спостерігаючи як вітерець підганяє хвильки такої широкої, повноводної ріки. Доречі, мама Дмитрику говорила, що це найбільша річка на сході України, тільки хлопчик не міг згадати, як вона зветься.



Тут, несподівано Димок почув:

Хлюп-хлюп, не сумуй! - Він зосередився і знову чує:

- Хлюп-хлюп, не сумуй! – Дмитрик аж підскочив.

- Хто тут? – перелякано вигукнув він.

- Це ж я – Донець!

- Який іще Донець?

- Сіверський Донець! – засміялася ріка. І тут хлопчик згадав, що саме так зветься ця річка.

- А хіба ріка може говорити? – здивувався Дмитрик.

- Звичайно, - відповів Донець – якщо прислухатись уважно, то можна почути і гомін води у річці, і шепіт вітру у листочках дерев, і інші звуки природи.

- Зрозуміло... - відповів хлопчик. - А мене звати Дмитрик і я навчаюсь вже у третьому класі.

- А я знаю, як тебе звати, бо чув як гукала мама, а от те, що навчаєшся – молодець.



- Донець, а от скажи, чому ти найбільша річка на сході нашої країни?

- Я не лише найбільша річка на цій частині України, я ще й найбільша притока Дону (тому мене і звать Донцем) і маю довжину більше тисячі кілометрів, а площа мого басейну майже дев'яносто дев'ять кілометрів квадратних, тому я і являюсь найбільшою річкою цього краю, бо всі інші просто коротші та менші за площею.



- А-а-а. Це так як я найвищий у класі, так?
- Так-так. – усміхнулись хвильки.
- А чому ж тоді ти Сіверський Донець, чи «Сіверський» то твоє прізвище?
- Ні, це частина мого імені, пов'язана із тим, що у верхів'ї мого басейну свого часу мешкало плем'я сіверян.



- Цікаво. А от мене звати Дмитриком, бо мама так назвала, але вона говорить, що так звали мого прадіда.
- Значить тебе назвали на його честь. Це означає лише одне – він був дуже гарною людиною.
- Мабуть, але я його ніколи не бачив – засмутився Дмитро.
- А от зі мною він зустрічався точно – впевнено сказав Донець.
- А чому ти так гадаєш, хіба ти такий старий?



- А то! Перші археологічні свідчення говорять про те, що на моїх берегах якийсь час проживали люди раннього палеоліту, уявляєш?! Це ж кам'яна доба, коли люди мали кам'яні знаряддя праці і одягалися у шкіру тварин.

- Ва-у-у-у! Зацікавився хлопчик. – То ти не те що старий, ти такий давній! І це означає, що ти багато бачив і знаєш?

- Звичайно, Дмитрику! – засміявся Донець. – І з задоволенням можу розповісти тобі найцікавіші події з історії людства. Що тебе цікавить?



- Дякую, але спершу розкажи мені, будь ласка, ще трішечки про себе. Якщо ти впадаєш у Дон, то де ж твій початок?

- А початок я беру на південному схилі Середньоруської височини біля села Подольхи Білгородської області Росії і протікаю далі через Харківську, Донецьку та Луганську області України, а ще через Ростовську область Росії.

- Ого, у скількох місцях ти живеш! А от я живу в одному, але надзвичайно гарному місті Харкові. Та у мене у Валківському районі проживають дідусь із бабусею, то я до них часто приїжджаю у гості. Люблю подорожувати. А хочеш, коли я виросту, провідаю тебе в усіх областях України, де ти протікаєш?



- Звичайно хочу, адже ми ж із тобою тепер друзі! – радісно захлюпав Донець.

- Скажи друже, а в тебе є свої притоки, як у Дона?

- Так, багато приток і лівих, і правих. Один з них Мож, він протікає там де живуть твої дідусь із бабусею, а ще Бистра, Бабка, Уда, Оскіл, Вовча, Ізюмець і багато інших.

- А яка найбільша?

- Оскіл. А ще у моєму басейні є багато численних стариць, боліт, озер, найбільше з яких Лиман і водосховища, які дозволяють забезпечувати міста водою. Доречі, ти у Харкові, також, п'єш мою воду з Печенізького водосховища.

- Круто! Тепер навіть удома буду часто зустрічатися з тобою.

- Не зі мною, а моєю водою. – Сміється Донець. – Але мою воду не лише п'ють. На берегах розташовано багато великих і малих населених пунктів, які використовують воду і для сільського господарства, і для промисловості.

- Як це? – Запитав Дмитрик, захоплений розповіддю Донця.

- Вони використовують мою воду на заводах і фабриках для охолодження чи промивання чого-небудь, поливають водою поля та напувають тварин на фермах. Частина води повертається до мене.

- Але ж це забруднює тебе! – злякано вигукнув хлопчик.

- Нажаль так і є. Але люди стараються розробляти усілякі програми по захисту моїх вод і прилеглих територій. Я вдячний їм за те, але іноді цього буває замало. Кожна людина, використовуючи мою воду чи то в господарстві, чи то на відпочинку, повинна розуміти, що слід з обережністю використовувати те, що дає природа, не забруднювати і бути якомога раціональнішими. Адже забруднення шкодить не лише воді, а й моїм мешканцям.

- Які ще мешканці? – все розпитував Дмитро, хоча матуся вже тричі гукала його до вечері біля багаття.
- У моїх водах – заговорив Сіверський Донець – мешкає сорок один вид риб. У той же час, забруднення річки і велика кількість населених пунктів призвели до суттєвого зменшення рибних запасів. Найпоширеніші дрібні види риби: окунь, плітка, краснопірка, а серед середніх і великих видів – лящ, судак, сом і щука.
- Ух ти! А в мене удома в акваріумі також жили рибки Гуппі, але вони були дуже маленькі і не перезимували. Мама говорить, що вони замерзли. А твоя риба замерзає узимку, чи в тебе є опалення?
- Ні, опалення немає і риба не замерзає. Не дивлячись на те, що іноді моя поверхня покривається кригою, температурний режим на моєму дні не змінюється і риби себе почувають добре у будь-яку пору року.



краснопірка



лящ

14



судак



сом



щука



- У тебе так багато домашніх тварин, а у мене поки-що тільки кіт Оскар і папуга Ромчик, але я ще хочу песика, щоб грався зі мною.
- У мене також є ссавці і птахи. В басейні можна зустріти бобрів, тушканчиків, ховрахів, мишей і щурів. Водяться, навіть, хижаки: видра, норка, ласка та тхір. Серед птахів поширені качки, гуси, чаплі, білі лелеки, рідкісний птах – сірий журавель та інші, що проживають на моїх берегах і пірнають у мої привітні води.
- А що ж ці птахи їдять?
- А по різному. Хтось ловить рибку чи жабок, а хтось травичку з ряскою. Уздовж моїх безкраїх вод поширені такі рослини як очерет, хвощ болотний, осока та інші види трав, що використовуються багатьма моїми мешканцями як їжі і як домівки.



ховрах



видра



норка



ласка



тхір



дикі качки



дикі гуси



сірий журавель



чапля

білий лелека



- Дмитрику, скільки я ще буду гукати?! – вже ближче пролунав голос Дмитрикової мами. Тому хлопчик швиденько розпрощався із своїм новим незвичайним другом, пообіцявши частіше його провідувати, розповідати, як справи у школі і навчати однокласників правильно використовувати водні ресурси. А Донець, в свою чергу, пообіцяв хлопчикові розповідати цікаві випадки історії людського життя минушини та сьогодення. Адже річка служила не лише джерелом води і їжі, але й пізніше засобом пересування, захисним кордоном і торговим шляхом. Крім цього, до виникнення картографії річки служили природними рубежами розселення племен і народів.



Ну що, любі друзі, сподобалась казка?
На прикладі Сіверського Дінця ви
дізналися і про те як люди
використовують води наших рік, які
риби, тварини та птахи проживають у
наших ріках та їх околицях...

Водні ресурси нашого краю

У басейні наших річок, свого часу, були утворені водосховища, що досить важливо для господарської діяльності людини. Найбільшими водосховищами нашого краю є – Печенізьке, Червонооскільське та Краснопавлівське.

Крім того, складна геологічна історія краю залишила нам у спадщину багаті за різними властивостями горизонти підземних вод. Трапляються мінеральні води, які мають розчинені корисні для нашого організму речовини. Вам відомо, що у нашій області розливають такі води з Березівського родовища (вода «Березівська»).

Підземні води Харківської області належать здебільшого до Дніпровського артезіанського басейну.

ВИСНОВКИ

Отже, ми з вами з'ясували, що річки Харківської області належать до басейнів Дону та Дніпра. Найбільшою річкою області є Сіверський Донець. Наші річки мають яскраво виражений весняний повеневий режим із сніговим та підземним живленням. Найбільші річки області, такі як Донець живляться в основному підземними водами. Зрозуміло, що повноводнішими наші ріки є весною.

Пам'ятайте! Безпечного водокористування можна досягти економією води в будь-яких сферах господарювання.

Захист природних вод від забруднення стічними водами та сміттям залишається гострою проблемою.

До наступної зустрічі, друзі!

ЗАВДАННЯ:

- Спробуйте описати якусь із своїх подорожей до річки чи озера.
- На контурній карті Харківської області, за допомогою фізичної карти, спробуйте позначити та підписати найбільші річки нашого краю.
- Користуйтеся джерелами Інтернет-ресурсів.



Контурна карта Харківської області

21

